

TUJE PESMI V SLOVENSKI BESEDI

Ureja Janez Menart

SPREGLEDANA STOLETNICA ROJSTVA MILANA RAKIĆA

Prevedel in uvodne besede oskrbel Martin Silvester

Stoletnica rojstva enega največjih pesnikov srbske moderne, Milana Rakića, je neopazno zdrsnila mimo nas. Naj ta zapis, prirejen predvsem po odlični razpravi dr. Vojislava Djurića, osveži spomin na pesnika; prevodi, nastali bolj za šolsko rabo, pa naj približajo njegov pesniški svet.

Milan Rakić, rojen 18. sept. 1876 v Beogradu, je po svojem očetu profesorju in ministru prejel splošno

no literarno izobrazbo in smisel za lepoto jezika, po materi pa se je naučil stoično prenašati trpljenje in skrivati svojo bolečino pred drugimi. Po končani gimnaziji (v prostem času se je posvečal klavirju, učenju francoščine in branju knjig) se je najprej vpisal na filozofsko fakulteto, po enem letu pa presedlal na pravo. Dobil je državno štipendijo, odšel v Pariz in 1901 končal študije. Življenje v svetovljanskem mestu sta mu grenila pomanjkanje denarja in bolehnost, po drugi strani pa mu je velemesto pomenilo uresničenje mnogih sanj. Užival je, ko se je sprehajal po znamenitih ulicah, opazoval Seno, krasne stavbe in veličastne spomenike, obiskoval muzeje in gledališča, hodil na koncerte, se srečaval z znamenitimi ljudmi in se z njimi pogovarjal. Zanimalo ga je vse — likovna umetnost, glasba, predvsem pa moderne literarne smeri: dekadenca, simbolizem in impresionizem. Po končanem študiju prava je bil nekaj časa uradnik, potem pa je stopil v diplomatsko službo. Kot srbski konzul je služboval med drugim v Prištini, Skopju, Solunu, Bukarešti, Stockholmu in Londonu, kot poslanik stare Jugoslavije pa nazadnje v Sofiji in Rimu. Po upokojitvi (1933) je zbolel za isto boleznijo kot njegov oče — za rakom. Po dveh neuspešnih operacijah je

umrl 1. 1938 v Zagrebu. Malo pred smrtjo je obiskal Slovenijo. Čeprav ni pripadal nobeni politični stranki, je ostal vseskozi naprednjak. L. 1934 je postal redni član Srbske akademije in predsednik Pen kluba.

Svoje pesmi je začel objavljati l. 1902 v reviji »Srpski književni glasnik«. Napisal jih je nekaj več kot 50 in jih v glavnem izdal v dveh pesniških zbirkah: *Pesme* (1903) in *Nove pesme* (1912). Njegovi pesniški vzorniki so bili francoski parnasovci, dekadentje in simbolisti ter angleški romantik Byron.

Literarni kritiki in zgodovinarji delijo Rakičeve pesmi v tri skupine: v miselne, ljubezenske in rodoljubne. V miselnih je velik pesimist. Kot Baudelaire je pesnik življenjske enoličnosti, dolgočasje, večnega umiranja, razpadanja in trohnenja, večne smrti v življenju, ki se mu je zdelo samo po sebi slabo in bedno. Prenašal ga je s ponosnim stoicizmom, resignacijo in melanholijo. Miselne pesmi odkrivajo težko življenjsko tragiko: nezadovoljstvo v človeku samem in v svetu okoli njega. Rakič je ljubil življenje strastno, silno in globoko, toda bolelo ga je, da mladostna sila, lepota in moč tako hitro usahnejo in da je vse lepo minljivo in obsojeno na propad. Zato hoče pesnik v mladosti v hipu vse použiti in umreti nasmehan in veder neke lepe jesenske noči v naravi ob ljubljeni ženi, daleč proč od drugih ljudi (pesem *Želja*). Ljubezenske pesmi so polne strasti, čutnosti, sreče in razočaranja. Ljubezen mu je večkrat iluzija, ki se hitro razblini in po užitju prinaša samo bolečino. Rodoljubne pesmi so močne zato, ker so zapete brez rodoljubnih fraz. V domovini je pesnik odkril lepoto mučenice in sijaj narodnega odpora.

V Rakičevih pesmih prevladujejo slikarski impresionistični elementi. Takoj pa tudi opazimo, kako je znal združiti poezijo in glasbo. Silno je pazil na muzikalnost verza in rime (odtod tudi prevajalske težave, zaradi katerih je v prevodih pesmi *Mrak* in *Silno zadovoljstvo* opuščeno rimanje prvih in tretjih stihov v kitici.)

Zoran Gavrilović je med drugim zapisal tudi tole: »Rakič je bil kot pesnik človek, ki je s polnimi rokami zajemal iz studenca življenja; ko pa so mu prsti popustili in so požirki postajali vse manjši, je zastokal v težkem moškem joku brez solza ter v slavo življenja zapel najbolj žalostne, a najlepše himne v srbskem jeziku.«

NA PODARJENEM
PRIMERKU
POETIČNE
KOMEDIJE
»CYRANO
DE BERGERAC«

Gaskonjci vsi res niso iz Gaskonje, saj dosti jih po širnem svetu hodi in ljubi, piše pesmi, jaše konje — gaskonjskih je kadetov vsepovsodi.

Vendar, gospa, jaz sem redkóst med njimi: nerad postavljam se. Da verzi moji po ritmu bodo zvočnejši in rimi, odstopam mesto tistemu, ki svoji

Roksani pel nekoč je, naj spet poje
namesto mene pesem ognjevito,
naj govori o čaru ljube svoje
kot nekdanj viteško in duhovito.

Nikomur videti ne bo mogoče,
da spremenjene zdaj so vloge, časi,
da Cyrano vzdihuje, poje, joče,
a jaz šepčem stavke mu počasi.

MINARET Iz črnih streh kipi ost minareta.
Tenak je, bel. Že noč počasi lega
— noč jasna kakor dan, kot dan razgreta —
in črede ovc že spuščajo se z brega.

Vrtovi cvetja so in pesmi polni,
v njih kosi s slavčki imajo glasno svajo
in zvonci ovc, košatih v svoji volni,
enakomerno in tenko klenkljajo.

A, glej, vse bo prešlo že čez minuto,
ostala bo le noč brezbrizna, mirna
in svet, ki si nadel bo črno kuto,
pogoltnila temà bo neprodorna.

Le minaret bo kot simbol prдавne
moči in osvajalske želje: Više!
ves bel kipel, zazrt v spomine slavne,
v vesoljno noč nad črne trške hiše.

SILNO
ZADOVOLJSTVO Jaz doživljam ure dolgega obupa,
žalosti brezupne, muke in prevare;
jaz doživljam ure, ko se sládko sanja,
ko te strast napada in trpljenje tare.

Jaz doživljam ure lepe, blage, mirne,
ko od čistosti drhté mi misli mlade
in mi v duši silne, verne in pobožne
zabučijo himne, hvalnice in nade.

Moja duša je kot púšica cerkvena,
ki ob vhodih so pribite na podboje,
da kristjani vanje mečejo darove
s prošnjo in molitvijo za drage svoje.

Slednji rod in zarod mi je spustil vanjo
miloščino svojo, spustil grajo, hvalo,
spustil mi ljubezen, vnemo, hlad, sovraštvo,
ta medu mi kanil, drug grenkob nemalo.

Zdaj se kri različna v žilah mi pretaka,
vnet od sreče pojem, kolnem od bolesti
in korakam smelo, ne boječ se kazni,
po vijugastih poteh in ravni cesti.

Bol, obup in beda — prazne so besede:
ni stvari na svetu, v dnu srca to slutim,
ki preprečiti bi mogla moji duši
silno zadovoljstvo — da vse to občutim!

ZIMSKA NOČ

Povsod je inje. Kot pošasti bele,
v tančici nežni, kot da se ježijo,
stojé potrto bori, z vitke jele
bršljana tanke vitice visijo.

Zamrzli vodomet se v molk odeva.
Vsa zemlja vtaplja v grozi se neznani;
in kot voščenska bela, ki že dogoreva
v ledeni sobi mrtvecu ob strani,

ugaša mesec . . . Vse nebo je sinje
in z golih vej se v molk utrinja inje . . .

O, noč, kako te ljubim, noč ledena!
kot ljubim bitja nežna, nerazvita,
ki v prsih smrtna nosijo semena
in ki mori jih bolečina skrita,

medtem ko s tabo z blede se višine,
kot znak-usodnih bi bila odkritij,
brezglasno širi hladnost mesečine
in bolni mir umirajočih bitij.

ČRPALNO KOLO Vem za neki gepelj. Črn, gnil. Na kmetih.
Zdaj stoji tam kot spomin na dni davnine.
škripanje njegovo čul sem v mladih letih,
a naprava stara še budi spomine.

Majhen vranec ga počasi v krogu vleče,
ves izžet od neprestane mučne hoje;
vleče kljúse, nadušljivo in hropeče,
bič pa švrka, uzda stiska, žuli oje.

Vranec, bil si poln moči in iskre volje,
stari gepelj kot za šalo si poganjal;
ognja ti dajal je up, da bo že bolje,
bil si mlad, krepak in zlate sanje sanjal.

Toda čas oral je preko tvoje glave,
ti izpil telo in vzel moči jeklene:
leta si prenašal muke in težave,
julijske pripeke in noči ledene.

Glej, hudo mi je in solze me dušijo,
vseh življenj ti posebljena usoda.
Žal mi tebe je in vseh, ki sploh živijo,
ki jih tlači ista beda v rod iz roda.

Poldne. Rad bi vode. Da bi pil? Kje neki —
pa čeprav ti ob nogah iz tal izvira.
Bič zapoje . . . Vleci, vleci po pripeki
vse do poznega rešilnega večera!

Poldne. Lačen si in rad bi sočne trave;
vseokoli gosta trava se košati,
dih prinaša njene slastne ti vonjave,
toda bič spet švistne — zbogom, upi zlati!

Vranec, ti si kakor jaz, odkar veš zase,
vdano vrat uklanjaj splošni ljudski bedi;
lačen, žejen si preživljal svoje čase
v istem ozkem krogu, isti ozki sledi.

Kakor jaz si, vranec, v julijski vročini
tik ob vodi, ki vrvela je v izviru,
sanjal o plačilu, sreči in milini,
sanjal o zasluženem in blagem miru.

O, da bi lahko — kot izlevi se kača —
pústil za seboj nesrečo, bedo, zlobo
in udarce, ki mi bič za znoj jih vrača,
pústil vso to podlost in vso to gnusobo.

Prazne sanje! . . . Vranec, vleci! Le še malo!
Ne hlastaj za travo, kaj ti mar izvir!
Za napor nebo ti bo plačilo dalo:
črno, trdno rakev in pa večni mir.

MRAK In če bi ta hip mi Bog dejal in rekel:
»Glej, podarjam ti brezmejno moč, ustvari
boljši, novi svet, ki si o njem prepeval,
na stežaj odpahni vrata novi zarji!

Naj človeštvo željno sreče slednjič zdrami
se iz strastnega čakánja. Bodi mu kot mati:
zidaj, ruši, grádi, kot da ni več mene.
déli srečo, ki je jaz ne morem dati!«

S tožnim srcem, s sklonjeno bi glavo
moral ti globoko bol srca razkriti:
»Vem, o Bog, za vse napake v tvojem stvarstvu,
vendar boljšega jaz sam ne znam zgraditi.«

Mrak prši, kot droben dež z neba bi padal
in očem brezbriznim svet vse bolj zakriva.
In ko noč postaja vse bolj mrtva, tiha,
vse v globokem, mirnem, temnem snu počiva.

POSLOVILNA Po tridesetih letih tod strašim,
gospa, že siv in poln nadloge vsake,
kot ónstranska prikāzen se že zdim
na Pegazu, ki bos je in brez dlake.

Na mojem kopju se že rja kaže
in Pegazu vsak hipec noga kleca
in ker sva na pogled bolj stare baže,
se nama roga razbrzdána deca.

Naj se, gospa! Vse je lepó in prav!
Naj le imajo to veselje glasno!
Kar tiho bova. Kaj bi svojo gnal!
Ko zrastejo, jim kmalu 'bo vse jasno.

A jaz bi zdaj izkazal rad, gospa,
vam čast, ki jo zahteva vaša cena:
podoba let minulih ni prešla,
saj mi srca še ni prerasila mrena.

Še v njem blesti življenje se nekdanje,
vse čisto kot labodje belo krilo:
smeh, sólze, želje, upanja in sanje,
vse v njem pošteno je bilo in milo.

Podobe te, kot v marmor žâr vklesane,
da jih ubranim smrti, skrtil sem vase.
A tisti hip, ko mi srce obstane,
z menoj minile bodo za vse čase.

O, ni življenje slábo, ker je bedno
in muka duhu, dnevi stiske polni,
ker nam usoda ukazuje vedno,
željá pa naših níkdar ne izpolni —

vzrok je pozaba, ki vsak dan pretéča,
vsa neizprosna, kruta vsemu vlada.
Oh, še níkdâr nobena me nesreča
pahníla ni tako na dno prepada

kot te pozabe tihe, neprestane . . .
Oh, kakšna bitja so, gospa predraga,
— kakor podobe iz neba poslane —
po udih krasna in po duhu blaga,

izginila z obličja bedne zemlje,
naj smo še bolj rotili se kot blazni,
da smrt nam smisel, cilj življenja jemlje
in da brez njih so vsi svetovi prazni . . .

Gospa, nad njimi že plevel zdaj rase,
a mi, v navade nične vsi zazrti,
živimo mirno dalje sami zase,
kot da nikdàr bilo ni njih, ne smrti . . .

Zbogom, gospa! Naj se srce ne zmeni
za lesk solzá iz starega očesa,
ko dan ugaša na prehodni sceni
in kakor noč že spušča se zavesa . . .